

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Språkutveckling och flerspråkighet

En kvalitativ studie av pedagogers
uppfattningar om barns tvåspråkighetsutveckling

Bekhal Ismail
Susana Ismail

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU 925:2
Termin/år:	VT 2009
Handledare :	Lena Fridlund
Examinator:	Biörn Hasselgren
Rapportnummer:	VT09-2611-08 U/V

Abstract

Arbetes art:	Examensarbete, 15 hp. Kurs: LAU 925:2
Titel	En kvalitativ studie av pedagogers uppfattningar om Barns tvåspråkighetsutveckling
Författare	Bekhal Ismail & Susana Ismail
Handledare	Lena Fridlund
Examinator	Biörn Hasselgren

Syftet

Syftet med studien belyser hur några lärare i en förskoleverksamhet resonerar om hinder och möjligheter när det gäller barns flerspråkighet. Följande frågeställningar är centrala i undersökningen:

- Vilken syn på barns språkutveckling har pedagogerna?
- Hur anser pedagogerna att man bäst utvecklar barns tvåspråkighet?

Metod

Undersökningen är kvalitativ, där datainsamlingsmetoden är halvstrukturerade intervjuar. Åtta stycken intervjuer med förskolepedagoger på två olika förskolor ligger till grund för undersökningen.

Resultat

Resultatet visar att alla de intervjuade pedagogerna anser att språk och språkutveckling är av stor betydelse och därför ges stor plats i verksamheten. Språklig stimulans i vardagen framhålls som extra viktigt. Pedagogerna framhåller att flerspråkighet och elever med annan bakgrund än det svenska ger alla möjligheter till att få kunskap om andra kulturer. Pedagogerna menar att de arbetar utifrån samma pedagogiska tänkande oavsett om barnen är flerspråkiga eller ej. De utgår från att olikheter barnen emellan är något naturligt i förskoleverksamheten. Pedagogerna är rörande överens om att mycket språklig stimulans i vardagen tillsammans med andra barn och vuxna. Pedagogerna nämner att det är positivt och intressant att få kunskap om andras kulturer och träffa människor från olika länder och att det är mycket givande för alla inblandade. Pedagogerna arbetar på samma sätt med alla barn i förskolan och de anser att det viktigaste är att barnen känner sig trygga.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte	5
3. Litteraturgenomgång och tidigare forskning	5
3.1. Historik	5
3.2 Språkutveckling	6
3.2.1 Språkblandning, kodväxling och interferens	7
3.2.2 Uttal	8
3.2.3 Språk och kommunikation	9
3.2.4 Språk och identitet	9
3.2.5 Tvåspråkighet; fördelar och nackdelar	10
3.2.6 Kulturkrockar	11
3.3 Flerspråkighet i förskolan	12
3.4 Föräldrarollen	16
4. Metod	16
4.1 Val av metod	16
4.2 Urval	17
4.3 Genomförande	18
4.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	19
5. Resultat	19
5.1 Vilken syn på barns språkutveckling har pedagogerna?	20
Sammanfattning	22
5.2 Hur anser pedagogerna att man bäst utvecklar barns flerspråkighet?	22
Sammanfattning	24
6. Diskussion	25
6.1 Metod diskussion	28
7. Förslag till fortsatt forskning	29
LITTERATUR	30

1. Inledning

Vårt språk är nära lierat med vår identitet och något som vi omger oss med varje dag och som vi ständigt kommer i kontakt med. Vi behöver ett språk för att kunna tala, läsa och skriva. Om man överhuvudtaget kan tänka utan att ha ett språk är svårt att veta, men för den som har ett språk går det inte att koppla bort det, när han/hon tänker. Språket finns omkring oss hela tiden. Då språket har en sådan betydelsefull plats i våra liv är det ett spännande undersökningsobjekt. I den här uppsatsen kommer vi att inrikta undersökningen mot tvåspråkighet hos barn i förskolan. Vi har valt att skriva om tvåspråkighet på grund av att vi själva har läst svenska som andraspråk, våra barn är tvåspråkiga och därför är det något som vi har varit intresserade av under en lång tid. Och när vi nu äntligen fick chansen att fördjupa oss i ämnet, gör vi det genom att vår uppsats inriktar sig på att studera pedagogers syn på barns andraspråkutveckling. I dag är Sverige ett mångkulturellt land och flera språk används i samhället, varför det är mer aktuellt att studera tvåspråkighet.

Man kan kalla alla språk ett andraspråk efter att man har lärt sig sitt förstaspråk eller modersmål. Ett exempel är att ha kurdiska som sitt modersmål det vill säga förstaspråk och sedan lär man sig svenska språket, vilket blir svenska som andraspråk. Men problem kan uppstå inom andraspråkutvecklingen, eftersom grammatikens regler inte stämmer med förstaspråket. Detta kan innebära ett avvikande uttal och att man får ett begränsat ordförråd, på det andra språket.

I dag kommer människor från länder med olika språk i kontakt med varandra i större omfattning än någonsin. Barn växer upp med ett annat språk i hemmet än det som talas i barnets omgivning i det nya landet exempelvis i skolan

Föräldrar kan ha olika språklig och kulturell bakgrund, och barnen möter därför två språk. I barns uppväxtmiljö är det heller inte ovanligt att det finns fler än två språk, som barnen kan tillägna sig. Barns utveckling och lärande när det gäller språk är därför av stort intresse och i detta avseende är förskolan en viktig arena. I Lpfö 98 betonas vikten av att:

Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen (Lpfö98).

Det är viktigt att poängtera att det främst är pedagogernas ansvar att tillsammans med föräldrarna avgöra vilka mål som ska fokuseras inom förskoleverksamheten för att stärka barnen i deras tvåspråkighet.

2. Syfte

Syftet är att belysa hur några lärare i en förskoleverksamhet resonerar om hinder och möjligheter när det gäller barns flerspråkighet.

Följande frågeställningar är centrala i undersökningen:

- Vilken syn på barns språkutveckling har pedagogerna?
- Hur anser pedagogerna att man bäst utvecklar barns tvåspråkighet?

3. Litteraturgenomgång och tidigare forskning

Detta kapitel kommer vi att inleda med en historisk tillbakablick på svenska som andraspråk, synsätt på språkinlärning och kunskaper om det under olika tidsperioder. Kapitel tre innehåller förutom historiken även språkutveckling, språkblandning, kodväxling och interferens för tvåspråkighet och flerspråkighet i förskolan.

3.1. Historik

Hyltenstam & Lindberg (2004) påpekar att från början kallades svenska som andraspråk för ”svenska som främmande språk”. Då hade utbildningen en lingvistisk inriktning för att beskriva skillnader mellan de vanligaste invandarspråken som då var turkiska, finska och svenska. År 1982 ändrades beteckningen till svenska som andraspråk efter internationell förebild till Second Language learning/Teaching. Med det namnet betonas att man inte skulle lära ut ett främmande språk utan istället ett andraspråk.

Ladberg (2003) nämner att det i mitten av 1980-talet blev ett mer märkbart behov av undervisning i svenska som andraspråk i samband med det kommunala flyktingmottagandet, vilket gjorde att vi fick barn med andra modersmål i de flesta förskolor i landet.

Svenska som andraspråk blev ett eget ämne i lärarutbildningen 1987. För att kunna undervisa i ämnet svenska som andraspråk krävs ofta att pedagogerna har utbildning i ämnet. Ämnet infördes först i år 1989 både i ungdomsgymnasiet och vuxengymnasiet. Det var endast i grundskolan som hade den största elevkategorin som ämnet saknades formellt.

Hyltenstam & Lindberg (2004) nämner att ”Under 1993 hade kursplanen utarbetats av speciellt utsedda kursplaningsgrupper i alla grundskolors ämnen” (s.755).

Regeringen förkastade senare kursplaneförslaget i svenska som andraspråk och detta ämne saknades därför i regeringspropositionen inför 1994 års riksdag. I samband med regeringsskiftet 1995 blev ämnet svenska som andraspråk ett eget ämne med egen kursplan och likvärdigt skolans övriga ämnen.

Två år senare 1997 blev det beslutat att ämnet skulle ge behörighet för studier inom högskola och universitet. Då blev det också möjligt för eleverna att läsa sitt modersmål i både grund och gymnasieskolan.

Svenska som andraspråk är inget eget ämne inom förskolan, däremot i grundskola och gymnasieskola. I förskolan förväntas barns språkutveckling ske genom att barnen deltar i de gemensamma aktiviteterna.

3.2 Språkutveckling

Barn kan bli tvåspråkiga på två olika sätt. De lär sig språken från födelsen vilket kallar simultan (samtidig) tvåspråkighet eller först ena språket och därefter det andra, vilket benämns successiv tvåspråkighet. Under tidig barndom kan barn visa prova på båda teknikerna. Arnqvist (1993) påpekar att "I stora drag tillägnar sig barn två språk genom simultan eller successiv tvåspråkighet" (s.151).

Simultan betyder alltså att barn lär sig två språk samtidigt. Språkinläring för det tvåspråkiga barnet och det enspråkiga barnet följer samma mönster. Om grunderna är lika svåra i de två språken sker utvecklingen samtidigt. Om en struktur är lättare i det ena språket utvecklas den tidigare än ett språk med en svårare struktur. Arnberg (2004) nämner att

I hem där både föräldrarna talar minoritetsspråk kan det emellertid vara så att barnen lär sig språken successivt. De kommer alltså i kontakt med minoritetsspråket i hemmet och lär sig det andra språket på ett senare stadium (s. 112).

De flesta små barn har lätt att lära sig flera språk, oftast utan problem. Det händer dock att barnen blandar språk från början, men efter hand lär de sig att skilja på dem.

Successiv språkinläring innebär att barnet har ett modersmål från början och lär sig ett nytt språk senare. Harding och Riley (1993) visar att för barn är det lätt att bli två eller trespråkiga och barns ålder spelar ingen roll för inläringen. När familjer flyttar mellan olika länder, blir barn successivt två- eller flerspråkiga. Anledning till detta är att föräldrarna pratar ett annat språk i hemmet medan landets språk är förhärskande ute i samhället. Används ett språk på detta sätt lär sig barn först föräldrarnas språk och sedan landets majoritetsspråk när de börjar i förskolan eller skolan. Hur man lär sig ett nytt språk hänger ihop med åldern. Barn behöver mycket tid och lägger ner ett hårt arbete när de lär sig språk.

Första språket skaffar sig barnet genom sina föräldrar och i sin familj, detta språk finns alltså i närmiljön. Senare möter barnet andraspråket i förskolan, skolan och bland kamrater på gården. Därefter kommer de i kontakt med svenska språket i det nya samhället. Detta gör att svenska språket utvecklas efter modersmålet. Arnqvist (1993) anser att

Det kan finnas anledning att uppmärksamma en faktor som är viktig när det gäller inläring av ett andra språk och som kan påverka barnets förmåga att lära sig språket i fråga. Det är uppenbart att vid all inläring finns det ett visst mått av motivation som avgör med viken hastighet och i vilken omfattning individen lär sig en uppgift (s.147).

Barn och unga människor lär sig ofta ett perfekt uttal, medan vuxna pratar med brytning. Barn lär sig riktigt och noggrant, men inte utan ansträngning, medan vuxna lär sig fortare, men inte lika grundligt. Det betyder att människor lär sig språk lättast mellan födelsen och tonåren (Harding & Riley 1993).

Vissa forskare menar att människans förmåga att lära sig ett språk på ett naturligt sätt avtar med åldern beroende av att hjärnan med stigande ålder förlorar sin formbarhet. Ibland lär sig barn ett nytt språk på några månader medan föräldrar behöver flera år för att lära sig det samma. (Harding & Riley 1993).

Enligt Singletan (1983) är hela samhället inställt på att lära barn språket när de är små, då småbarn inte har så mycket annat som stör dem, dessutom spelar motivation och möjlighet en stor roll när man lär sig ett nytt språk. Barns positiva inställning till att skaffa sig kompisar och mer eller mindre naturliga nyfikenhet är också en orsak för att lära sig ett nytt språk. Dessa faktorer hjälper många barn att lyckas bli tvåspråkiga.

Naucmér, Welin och Ögren (1988) skriver att språkinläring är en del av barnets socialisation. Barn deltar i olika situationer som ställer olika språkliga krav. Genom att barn äter, gungar och tittar på tv, d.v.s. genom rörelse får barn också språkliga erfarenheter. För att barnen skall lära sig ett nytt språk, måste även föräldrarna ägna mycket tid åt barnen genom att läsa sagor, leka och titta på tv, då barn behöver utveckla modersmålet.

Naucmér et al. (1988) påpekar att de flesta invandrabarn i Sverige utövar andra språkliga verksamheter, det vill säga det man gör, görs på ett annat språk än i svenska familjer eller att barnen sysslar med andra lekar än enspråkiga svenska barn. Naucmér et al. (1988) använder en latinamerikansk familj som ett exempel:

Båda föräldrar har spanska som modersmål. Det är troligt att det språk som man talar med barnen och som syskonen sinsemellan använder i hemmet är spanska. Bor man också i ett bostadsområde med många landsmän är det vidare ganska troligt att det språk barnen leker på med kompisarna på gården är spanska (s.27).

3.2.1 Språkblandning, kodväxling och interferens

Språkblandning:

Arnberg (2004) nämner att språkblandning innebär att barnet blandar båda språken inom samma uttalande eller mening innan barnet är medvetet om att det har två språk i sin miljö. Ett exempel på språkblandning som Arnberg (2004) visar på gäller ett tvåårigt barns samtal med sin mamma på svenska/engelska talande.

MAMMA

BARN

Whats this here?
(Vad är det här?).

Den är nalle bed (säng).
Han ska sleep (sova) i den!

Att barn blandar språken är en helt naturlig utveckling och något som föräldrarna inte behöver bekymra sig över. Så småningom lär sig barnet att skilja språken åt. Språkblandning är allmänt förekommande och således något naturligt hos alla som lär ett nytt språk.

Kodväxling enligt Ellneby (1998) innebär också att barn medvetet växlar mellan språken på grund av att:

- Barnet saknar ordet i det ena språket.
- Vissa aktiviteter har upplevts på endast ett språk (samling, mellanmål).
- Vissa ord är enklare på det ena språket.
- Barnet behöver klargöra ett missförstånd och det ena inte språket räcker till.
- Barnet fortsätter tala det språk som det använde senast.
- Barnet vill förtydliga något.

Det är normalt med kodväxling bland människor som talar flera språk. Barnen lär sig att skilja språken från varandra, men det anses olämpligt att föräldrar eller pedagoger använder kodväxling, då det försvårar för barnet.

Arnberg (2004) som berättar om Professor Lanza vid Oslos universitet har som grundval att barnen utvecklar sitt språk genom socialt umgänge i sin omgivning och dialog med föräldrarna. Lanza har upptäckt att föräldrarnas reaktion på barnets språkblandning i tidig ålder påverkar språkanvändningen i högre grad än man tidigare trott. Föräldrar kan t.ex. uppmuntra barnet att använda båda språken när de ska förklara något. Dessutom anpassar barnet sitt språkbruk efter vem de talar med redan vid så låg ålder som två år (Arnberg 2004). Arnberg (2004) har också visat att en period, oftast mellan barnets andra och tredje år utmärks av att både kodväxling och språkblandning sker parallellt.

Interferens:

Enligt Ellneby (1998) innebär interferens att barnet är omedvetet om att ordet det använder inte hör till det språket som barnet talar just då. Oavsiktligt påverkar det ena språket det andra språket. Detta sker oftast när språken är i obalans d.v.s. när det ena språket har övertaget gentemot det andra. Men gradvis lär sig barn att särskilja språken. Bland många invandrabarn i Sverige visas tecken på interferenser i minoritetsspråket genom att svenska är förhärskande i samhället. Ett sätt att hjälpa barnet är att ge barnet större möjligheter att använda och ha ett bra förhållande till det svagare språket (Arnberg 2004).

3.2.2 Uttal

En betydande faktor i språket är uttalet. Det kan delas upp i två delar:

- Prosodin (språk melodin).
- Språkljud.

Ladberg (2000) påpekar att genom uttalet kan man få reda på från såväl vilket land en person kommer från som från vilken del av landet i fråga. Yngre barn lär sig lätt och snabbt uttal och grammatik medan ord och begrepp behöver mycket längre tid. Vid någon tidpunkt under ungdomsåren finns en skiljelinje som säkert är personlig och heller inte statisk där det blir besvärligare att lära in ett nytt språk utan brytning. Uttalet är signifikant också därför att det kan vara avgörande för om man blir förstådd eller inte. Om någon har en stark brytning när han/hon talar händer det att omgivningen inte förstår vad den personen säger. Brytningen kan

försvåra samtalet. Att bryta på annat språk kan också innebära att man blir sedd som mindre kunnig i språk.

3.2.3 Språk och kommunikation

Barn lär sig språket för att kunna kommunicera med varandra och för att kunna formulera sina känslor och behov (hörsel, smak och lukt) och det hjälper dem att bli uppmärksamma på språket. Kommunikation är ett latinskt ord, ordet kommunicera betyder ”göra gemensamt”. Barnen är mycket intresserade av att uttrycka sitt budskap i situationer och upplevelser i sin miljö. Ladberg (2003) har också visat att

Med språket kan vi uttrycka sådant som inte kan uttryckas på andra sätt: fantasier, språkliga bilder och abstrakta tankar. Vi kan berätta om vad som har hänt, planera sådant som ska ske (s.81).

Man kan utifrån ovan stående tänka sig att barn inom förskola och skola är än mer i behov av en förstående omgivning än vad de vuxna är.

Barnet kan utveckla olika former av kunskap t.ex. rita, måla, återberätta muntliga sagor, använda kroppsspråk och leka för att uttrycka sig på olika sätt. Arnqvist (1993) menar att genom språket lär man sig kommunikationens förmåga och det hjälper till att skaffa ord, meningar och sammanhang. Ibland använder barnet ett ord som förkortar en hel kontext. Språket hjälper barn att fördela sina intryck och organisera sin omgivning. Språket utvecklas genom kommunikation. När barnen kommunicerar använder de också icke verbala typer såsom kroppsspråk, miner och gester.

Människors behov och förmåga att kommunicera är av avgörande betydelse i livet, oberoende av om man använder sig av tal, skrift, symboler eller andra sätt att uttrycka sig. Dessa redskap hjälper oss att kommunicera och skapa relationer och kontakter. Arnqvist (1993) säger att

Kommunikation kräver både kognitiva och språkliga färdigheter. Kognitivt måste barnet ha en förståelse för mottagarens eller lyssnarens perspektiv och språkligt måste barnet ha utvecklat en grammatik och ett ordförråd (s.61).

3.2.4 Språk och identitet

Heyman (1981) definierar identitet så här:

Vad jag känner igen mig själv som i alla dessa avseenden. Men det räcker inte: jag måste också ordlöst bli bekräftad och igenkänd som den jag känner mig vara... av min omgivning (s.31)

Naucmér et al. (1988) anser att språket är en viktig del av vår identitet. Modersmålet har djupa och nära relationer med våra känslor och kontakter och är därför en viktig grundsten i uppbyggandet av en egen identitet. Genom språket lär sig barn hur de ska strukturera sina upplevelser av världen. Ett barns upplevelse kommer att styras av den kultur som barnet blivit delaktig av och det språk som barn skaffar sig. Språket är en symbol på barns

grupptillhörighet. Språket som vi pratar är en del av oss själva. Barn har ingen färdig identitetsupplevelse. Ibland finns det risk att barnet upplever en negativ identitet. En annan risk i denna process är att budskapen utifrån blir olika hela tiden. Detta är det som händer i en minoritetsgrupp. Man får ett budskap från den egna gruppen och ett annat, kanske mycket olik, från majoritetssamhället. Därför måste majoritetssamhället hjälpa till genom att inte ifrågasätta barns kultur utan förstå och respektera och hjälpa barnet att blir stolt över den. Anti Jalva myntade uttrycket "Mitt språk är min hud" (Ladberg 2003 s.105).

Språk och identitet hänger ihop och identiteten formas tidigt i livet. Om ett barn börjar skämmas för sitt språk och därmed för sin identitet blir barnet osäkert på sig självt. Detta hämmar barnets inläring i det nya språket. Om man tror att man inte duger blir man osäker i det nya. Barn behöver inte alltid i första hand stöd i språket utan mera för sin egen identitet för att våga tala sitt eget språk. Det är under socialisationsprocessen som barnet blir en del i sin kulturens allmänna associationer och värderingar, eftersom dessa i väsentlig grad finns samlade i språket.

3.2.5 Tvåspråkighet; fördelar och nackdelar

Bakar (1996) påpekar att det är viktigt att uppfostra sina barn till tvåspråkighet. Tvåspråkighet påverkar barns identitet, sociala förhållanden, undervisning, äktenskap, boende, resor och tankesätt. Tvåspråkighet betyder inte bara att ett barn kan tala två språk det har även pedagogiska, sociala, ekonomiska, kulturella och politiska konsekvenser.

Det finns många fördelar med att ett barn blir tvåspråkigt. En av fördelarna är att det hjälper barn att kommunicera med andra människor, i andra länder (Bakar, 1996).

En annan fördel är att en tvåspråkig person har erfarenheter av två eller flera världar på grund av att de ofta lever i två eller flera kulturer. Genom språken följer olika sätt i uppträdande, berättelser och traditioner. Tvåspråkiga kan ha tillgång till och kunskap om olika sätt att mötas och hälsa på varandra. De har också olika musikstilar, religiösa bruk och litteratur. Enspråkiga och flerspråkiga människor har olika sätt att förstå andra och tolka värden på. Det betyder att med två språk får man en bredare kulturell erfarenhet. Bakar (1996) menar exempelvis att för att verkligen lära känna en kultur måste man kunna språket. Ett tvåspråkigt barn kan kommunicera med sina farföräldrar, farbröder, moster och faster från ursprungslandet på ett språk och med kompisar och övrig omgivning på ett annat. Tvåspråkighet kan också ha ekonomiska fördelar. En person som kan två språk bör ha större möjlighet att få jobb. Fler och fler länder samarbetar och det ökar möjligheten att kunna arbeta i flera länder och då är två eller flerspråkighet till stor fördel. Flerspråkliga barn har ofta två eller fler ord för varje sak och föreställning (Bakar, 1996).

Många föräldrar tror att barn som lär ett andra språk ska få problem med inläring, språkproblem eller sociala problem. Om ett enspråkigt barn har svårigheter i skolan, tänker kanske föräldrarna på orsaker som exempelvis barnets motivation, intelligens, personlighet eller skolundervisningen.

Tvåspråkiga föräldrar tänker också på de här skälen, men de lägger ofta huvudorsaken på barnets tvåspråkighet. Om föräldrarna upptäcker att problemen beror på två språkigheten bör de diskutera problemen med kompisar, barnets lärare och barnet självt (Bakar, 1996).

Arnberg (1988) påpekar att flera tvåspråkiga föräldrar är oroliga för att tvåspråkighet ska ha negativ effekt på deras barns intelligens. Den första undersökningen om tvåspråkliga effekter på intelligens genomfördes i Wals redan 1923. Det var svårt att hitta några klara exempel på positiva eller negativa effekter av tvåspråkighet gällande intelligensens utveckling. Undersökningar som gjorts efter 1960 har visat på mera positiva effekter av tvåspråkighet. Intelligensprov i många av de ”positiva” undersökningarna visade skillnader mellan de enspråkiga och tvåspråkiga barnen och att dessa berodde på att de tvåspråkiga barnen var intelligentare från början (Arnberg, 1988).

De studier som visade positiva effekter och de som visade negativa effekter har utförts på barn med olika bakgrund. De positiva effekterna visade att barnen anammade majoritetsgruppens sätt att leva, alltså språket och kulturen som är förhärskande i det samhälle de lever i (Arnberg, 1988).

Bakar (1996) anser att tvåspråkiga barn har bättre förutsättningar än enspråkiga när det gäller tanke och prestationsförmåga. Detta gäller när barnens två språk är väl utvecklade. Tvåspråkiga barn gav mer utarbetade och originella svar på öppna frågor än vad de enspråkiga barnen gjorde. De tvåspråkiga barnen hade många svar på en fråga och de uppvisade mer fantasi i sitt tänkande. Ett tvåspråkigt barn har oftare fler ord för ett begrepp än vad enspråkiga barn har. De har förmåga att knyta ett flertal betydelser till detta begrepp. Ett annat resultat med avseende på tankekapaciteten är att tvåspråkiga barn har en ökad mottaglighet för kommunikation. Den kognitiva utvecklingen hos tvåspråkiga barn är, enligt Bakar, därför snabbare och det finns en starkare inriktning på ords innebörd än på deras ljud.

3.2.6 Kulturkrockar

En grupp människors sätt att leva kallas kultur, det vill säga deras vanor, etiska och moraliska tankar och livsstil. Naucélér et al. (1988) anser att för den som kommer från en annan kultur har svenska språket en främmande melodi och maten smakar annorlunda. Det är mycket som är främmande och inger inte samma trygghet som där man kommer ifrån. Heyman (1981) menar att det är självklart att en ny kultur påverkar alla medlemmarna i familjen men på olika sätt. För barnen blir denna påverkan större och den sker snabbare än för de vuxna eftersom barn har förmåga att utvecklas snabbare. Det beror till stor del på att barnen möter den nya kulturen i större utsträckning än vad de vuxna gör genom att barnen går i förskola och skola.

Barnen blir självständiga tidigare genom det nya sättet att leva och med nya krav. För invandrarbarn finns många risker i mötet med det nya framför allt att de ska hamna i identitetslöshet.

En annan risk är att barnen genom alltmer kontakt med majoritetssamhället och genom att de lär sig det nya språket alltmer förlorar kontakt med föräldrarna. Barn måste få hjälp att utveckla sitt modersmål på grund av att det är det enda språket där de kan ha verklig kontakt med föräldrarna. Det är självklart att barn behöver sina föräldrar. De behöver känna den djupa kontakten med sina föräldrar så att de får förmåga att utvecklas harmoniskt och må bra. Föräldrarna måste lära barnen att respektera andra kulturer. Att försöka ta del av det positiva och försöka ändra på det som känns negativt. Det är viktigt att det alltid finns en dialog mellan barn och föräldrar.

Det är svårt för barn att leva i en kultur och ha rötter i en annan, alltså en dubbel, kulturtillhörighet. Ibland är det svårt för barnen att förstå båda kulturerna samtidigt

Invandrarföräldrar måste orka lära sig om svensk kultur och följa med i barnens utveckling på grund av att de bor i Sverige och de måste också på ett positivt sätt försöka följa den svenska kulturen, "bli litet svenska". De bör acceptera den svenska kulturen. Samtidigt som de ska behålla sin egen kultur. De måste prata mycket med sina barn och hjälpa dem så att de kan välja ut det de tycker är positivt i den svenska kulturen. Barn behöver mer stöd, hjälp och förklaringar på grund av att det är ett nytt land, en ny kultur och ett nytt liv. Det är viktigt att föräldrarna själva läser böcker för barnen, lyssnar på svensk musik och läser ramsor. Det bör finnas gemensam tid mellan dem. Nauclet et al. (1988) påpekar att föräldrar oftast uppfostrar sina barn på samma sätt som de själva blivit uppfostrade. Och att "Ett barn lär sig vad som hör till föräldrarnas värld och vad som hör till livet i förskolan" (s.17).

3.3 Flerspråkighet i förskolan

Inom förskolan är det numera vanligt att barn har ett annat modersmål än svenska. Lärarna har ibland svårt att veta hur de skall bemöta dessa barn, men det är av största vikt att som lärare skaffa sig kunskap för att kunna förstå dessa barns behov. Man behöver kunskap om vad flerspråkighet innebär och hur man skall hjälpa barnen i deras utveckling.

Hur skall undervisningen utformas för att underlätta barnets språkutveckling och vilka metoder används då i undervisningen av svenska som andraspråk?

I samråd med barnets föräldrar kan man diskutera barnets språkinläring, eftersom föräldrar är värdefulla för barnets språkutveckling. Man kan också skapa förutsättningar för ett bra arbete genom att pedagogerna planerar och organiserar grupperna. Ladberg (2003) menar att

För att kunna göra ett kvalificerat arbete behöver de fortlöpande utbildning i språk- och kulturfrågor och i språkfrämjande arbetssätt, och handledning eller annan form av bearbetning av sådana attityder som begränsar barnens möjligheter (s.145).

Pedagogerna kan välja ett spel för barnen, där man måste ställa frågor och ge svar på olika uppgifter eller på något annat sätt som t.ex. mindre grupper i ett lugn och rofylld språksituation. Pedagogerna bör styra barnen till olika lekar, eftersom de kommer att utvecklas med språket i olika situationer, som exempelvis att dela gruppen så ofta som möjligt i lek och aktiviteter. Det är bra om barnen omväxlande leker i sin egen språkgrupp och med svenska barn.

Ett annat redskap för språkinläring är att förskollärarna arbetar med sagor, berättelser och flanomaterial i små grupper. När barnen lyssnar på berättelser eller sagor lär de sig nya ord med en fantasibild i tankarna. Det är också viktigt att låta barnen återberätta sagor, därför att det hjälper dem att underlätta språkinläringen. Ladberg (2003) beskriver att "Sagor och berättelser tillhör de bästa sätten att ge barnen tillgång till ett rikt språkligt material att arbeta med" (s.157).

En annan rolig övning för barnen är rim och ramsor samt musik för språkinläring, det är enkelt att komma ihåg eller minnas och gör att barnen förstår mer och känner tillfredsställelse.

Som barn lär man sig genom att känna av ord, språkljud och struktur. Ladberg (2003) påpekar att:

Rytm, rim, ramsor och musik är suveräna pedagogiska hjälpmedel för språkinläring, för att barnen får en lustfylld upplevelse samtidigt som de bekantar sig med språkets ljud och uppbyggnad (s.153).

Pedagogiken gäller alla barn i förskolan, men är speciellt viktig för barn med annat modersmål för att få motvikt till det språk som talas i hemmet.

Ladberg (2000) nämner att förskolans officiella mål är att bidra till invandrabarns aktiva tvåspråkighet. Man skall i förskolan verka för att barnen i framtiden skall ha full tillgång till såväl sitt modersmål som svenskan i samma utsträckning och i alla de situationer som samhället kräver. Lika viktigt är att de skall känna sig bekväma med båda språken.

Vissa barn formulerar sig med enstaka ord, medan andra talar meningar med både böjda och oböjda ord. Under två års ålder kan barnen förstå betydelsen av ord, frågor och anvisningar. Arnqvist (1993) menar exempelvis att

Vanligen är det dock så att förskolebarnet gärna använder gester (t.ex. pekar) för att förtydliga sina argument. De har alltså svårigheter med att tillfullo låta sina verbala utsagor berätta (s.61).

Som innehåll och metod för att stödja barnet i språkutvecklingen används tal och skriftspråk jämte uttrycksformer som bild, sång, musik, drama, rytmik, dans och andra rörelser (Lpfö 98). Personalen bör försöka få en så god kontakt som möjligt med invandrabarnet för på så sätt blir personalen i förskolan positiva förebilder och kan hjälpa barnet genom eventuella svårigheter. Om det finns ett bra samarbete mellan de vuxna i hemmet och på förskolan kan ett invandrabarn ges goda möjligheter till utveckling och till en god självkänsla. Skolan/förskolan har en viktig uppgift när det gäller att framhålla allt positivt med flerspråkighet.

I förskolan är det frivilligt att ha modersmålsundervisning, medan grundskolan har skyldighet att anordna densamma. Detta gäller endast om det finns utbildade lärare och om det är minst femelever. Pedagogerna följer vissa mål och riktlinjer i förskolans läroplan för alla barn. I förskolan försöker lärare att hjälpa barnet för att utveckla sitt språk så bra som möjligt genom att uppmuntra barnet att utveckla språket. I förskolans läroplan står det att

Förskolan skall bidra till att barn med annat modersmål än svenska får möjligheter att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål (Lpfö98 s.10).

Att modersmålet har stor betydelse, eftersom det bidrar till barnens trygghet och språkutveckling, har man känt till sedan 1960-70- talet. Modersmålet har stor betydelse för barns utveckling, och bidrar till att barn får sin trygghet och utveckling i språket.

Skolverket (2005) har i ”Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplanen i förskolan ” säger att ” förskolan skall sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål”.

Förskolans läroplan har inga tydliga riktlinjer när det gäller modersmålsstöd för barn med annat modersmål än svenska. Lärarens ansvar är att bidra till att barnet utvecklar sin dubbla kulturtillhörighet genom att uppmuntra barns språk och kultur.

Ellenby (1999) menar att modersmålsstödet som tidigare kallades hemspråksstöd hjälper barn att utveckla språket. Det är extra viktigt för de yngsta barnen. När barnet börjar på "dagis" är det mycket viktigt att det finns någon som pratar barnets modersmål. Någon som kan skapa trygghet för barnet och koppla barns upplevelser mellan hemmet och förskolan.

Hemspråksstödet kan utjämna kulturella olikheter mellan hemmet och förskolan. Det hjälper även föräldrarna att förstå verksamheten på förskolan. Via modersmålet kan personalen förstå hur föräldrar bemöter barnet. Barnet får tala sitt hemspråk utanför hemmet, vilket hjälper till att ge barnet en positiv hållning till kultur och språk. Om barn kan utveckla sitt modersmål, hjälper det till att utveckla det nya språket och hjälper barnet att få tillgång till två kulturer. Det är viktigt att modersmåls lärare på förskolan har lärarutbildning och erfarenhet av små barn för att kunna agera med de mindre barnen på förskolan. Genom modersmålet kan personalen också få kunskap om barnets språkliga nivå.

De pedagoger som hjälper tvåspråkiga barn att behärska språket måste vara öppna för att göra justeringar under tiden så att upplägget kan anpassas till barngruppen och ha en bra planering för att passa barngruppen. Det är nödvändigt att barnet har lust att lära sig aktiviteter som genomförs och att det äger rum i en trygg omgivning.

Lqken & Melkorean (1996) har visat att lärarna måste åskådliggöra för barnen med ord och handlingar att de är intresserade och kan leva sig in i deras situation. Personalen bör därför under dagen kunna anpassa den planerade verksamheten, och vara tillgänglig för barnet i dess tankar och handlingar. En samlingsstund kan bli rolig, annorlunda och spännande när pedagogen är öppen för barnets intressen och erfarenheter. Eftersom barnen kommer från olika länder pratar de olika språk och har olika kulturer. Därför är det viktigt att pedagogerna använder sånger, flaggor, seder och bruk från barnens olika kulturer. Upprepning är också nödvändigt varje dag för flerspråkiga barn, eftersom dessa lätt kan bli trötta av att försöka förstå det nya språket. Barnen blir tryggare och utvecklar språket fortare om pedagogerna upprepar mycket. Arnberg (2004) nämner att

Barn behöver höra ord och uttryck många gånger innan de kan använda dem automatiskt, d.v.s. utan att behöva fundera över dem (s.164).

Föräldrar har även de en viktig roll för barns språkutveckling och det är viktigt att de känner sig trygga och kan relatera till förskolans verksamhet. Det är viktigt med en relation mellan hemmet och förskolan, därför måste pedagogerna ha en öppen dialog med föräldrarna om barnets situation genom utvecklingssamtal. Pedagogerna fungerar som viktiga språkliga mönster för sina barngrupper. Om personalen har en språkligt blandad grupp, kan de göra bra och roliga saker som förstärker gruppen i samlings.

Arnberg (2004) påpekar att barnets fantasi och ordförråd ökar genom läsning och berättande och det hjälper barnet att förstå sina känslor genom att känna igen sig genom andra. Det finns många möjligheter för ord inläring på andraspråket med samtal och lekar för små barn. Äldre barn behöver en mer strukturerad inläring exempelvis läsning och skrivning för att bredda sitt ordförråd på ett bra sätt. Arnqvist (1993) säger att: "I förskoleåldern är barnets ordförråd och begreppsbyggnad viktiga aspekter av språket som utvecklas" (s.142).

Att kunna förenkla sitt budskap utan att göra det alltför enkelt skall inte underskattas. För personal kan det vara en stimulerande uppgift att göra innehållet lättsamt och samtidigt intressant för barnen. Man måste förstå att förenkling inte utesluter att man använder många olika former av uttryck.

Løken & Melkeraen (1996) har skrivit om några förslag kan hjälpa till med att förenkla och tydliggöra det som sker i samlingen.

- Inled samlingen med att sjunga eller göra något konkret.
- Låt det som sägs i största möjliga grad av vara knutet till konkreta handlingar och visuella hjälpmedel (bilder, föremål m.m.). Barnen får därmed större möjligheter att knyta språket till konkreta saker. Detta gör det lättare för dem att förstå.
- Använd visuella hjälpmedel successivt. Visa heller bilderna en och en istället för att hänga upp alla samtidigt. Låt barnen få tid att titta på bilden och eventuellt kommentera den. Låt sedan nästan bild komma. Detta skapar ordning och överblick för barnen.
- Använd dig själv! Använd olika miner/ansiktsuttryck/grimaser och ett tydligt kroppsspråk för att visualisera det du vill säga. Här är det bara fantasi som sätter gränser.
- Variera mellan stillasittande och aktiviteter där barnen för använda kroppen. Barn har behov av varierade uttrycks former. Rörelse och rytm är viktiga för att språket ska "sitta i hela kroppen" och inte bara i huvudet.

De råd som litteraturen ger när det gäller pedagogernas arbete med tvåspråkliga att inte prata för mycket själv, det kan bli för intensivt och göra barnen oroliga om de inte förstår allt som den vuxne säger. Tala långsamt och med noggrant uttal. Tala i korta fullständiga satser vilket gör det enklare för barnen att förstå och för hemspråks lärare att tolka. Den vuxna kan fråga sig hur göra denna situation begriplig för barnen om de inte förstår eller bara delvis uppfattar vad jag säger? Detta är extra viktigt om barnet är ensamt i sin språkgrupp.

Ellenby (1999) betonar lekens betydelse i arbetet med barn. Den hjälper barnet att uttrycka sig och ger barnet förmåga att tänka och skaffa erfarenheter. Dessutom ger den barnet möjlighet att utveckla språket. Genom leken bör pedagogerna uppmuntra barnet att utveckla språket.

Barnet lär sig att utveckla lek kompetens, först i samspelet med läraren sedan med andra barn. För att underlätta språkinläring för barnen, finns det olika redskap t.ex. spel och leksaker att använda, även samtal med varandra utvecklar språket. Ladberg (2003) påpekar att: "Barn behöver umgås i små grupper för att kunna utveckla sin lek och sitt språk" (s.148).

Ellenby (1999) påpekar att vi måste lära barnen hur man skall leka och var man skall leka. Det finns regler för leken som barnet måste förstå för att det skall bli bra. Man måste också lära sig att båda ska vara med på leken, inklusive turtagande: ibland är det min tur, ibland är det din tur. Ömsesidighet är viktigt för det innebär att man är på en jämställd nivå oavsett ålder och styrka. Man leker inte för att tävla och bli bäst utan för lekens skull. En del barn vet inte hur man leker kanske beroende på rädsla eller för att de saknar positiva vuxenkontakter.

Ibland är det svårt för barnen att skilja på fantasi och verklighet. En del barn tror att leken är på riktigt, därför måste man börja leka med dem från början med enkla låtsaslekar. Det är först när barnen förstår lek regler som de kan utvecklas.

3.4 Föräldrarollen

Många föräldrar kan vara negativa till barnets tvåspråkligt de vill att barnet överger modersmålet och lär sig svenska istället. Föräldrarna måste besluta sig, om de vill fostra sina barn tvåspråkigt eller inte. När föräldrar bestämmer sig för att de stanna permanent i Sverige tycker de kanske inte att finns någon särskild orsak för barnet att lära sig modersmålet. Ibland beror den negativa inställningen till modersmålet på upplevelser i hemlandet och eller på att man absolut inte vill låta vända.

Ifall bägge föräldrarna pratar flytande svenska får detta beslut respekteras, andra invandrare har viljan att lära sina barn att bli tvåspråkiga. De föräldrar som inte behärskar svenska så bra som sitt modersmål tycker att de kan lära sig språket av sina barn. När man behärskar två språk, är det lätt att förstå andra kulturer. Det är en av tvåspråkighetens fördelar.

Arnberg (2004) påpekar att alla föräldrar spelar en roll som språklärare för sina barn därför behöver föräldrarna mycket information om språkutveckling. De måste stödja sina barn till att bli tvåspråkiga. På så sätt måste föräldrar få information om hur de skall bli så effektiva som språklärare som möjligt.

4. Metod

I detta kapitel beskriver vi inledningsvis val av metod och hur urvalet skett. Fortsättningsvis beskrivs genomförandet och kapitlet avslutas med att vi tar upp lite om validitet och reliabilitet.

4.1 Val av metod

Man kan samla information för att få svar på frågeställningar på olika sätt. Enligt Stukát (2005) kan undersökningar och de metoder som används i dessa, kategoriseras som kvalitativa eller kvantitativa. Kvantitativa studier har sin bakgrund i naturvetenskaperna.

Det finns alltså olika metoder att välja när man gör en undersökning. Det viktiga i sammanhanget är att man väljer en metod som passar syftet. Det övergripande syftet i vår studie är att vi vill få kunskap om och djupare beskrivningar av pedagogernas syn på språkutveckling.

Patel och Davidsson (2003) beskriver att när man genomför en kvalitativ undersökning kan man skaffa en annan och djupare kunskap än den fragmentiserade kunskap som ofta erhålls när vi använder kvantitativa metoder. Enligt Davidsson (2003) är det vanligt att forskare utformar och tillämpar egna varianter och tolkningar av kvalitativa metoder. När man genomför intervjuer arbetar man oftast med en kvalitativ metod. Stukát (2005) anser att kvalitativ forskning har större utrymme för tolkning av det resultat man får fram. Den ger dock inga möjligheter till generaliseringar.

Vårt syfte med studien är att få kunskap och en djupare förståelse för hur pedagoger ser på barns språkutveckling och med ett särskilt fokus på tvåspråkiga barns språkutveckling i förskolan. Det är alltså forskningsproblemet eller frågorna som har styrt valet av metod. Vi har valt att använda en kvalitativ metod i form av halvstrukturerade intervjuer med ett antal pedagoger som är verksamma i förskolan. Denna metod, gör att möjligheterna ökar för att få en djupare kunskap om pedagogernas uppfattning än om vi t.ex. hade använt oss av enkäter. Patel och Davidsson (2003) säger att det är bra att intervjua någon för att upptäcka och identifiera egenskaper och fånga upp olika idéer. Intervjupersonen kan svara och berätta med egna ord. Att använda öppna frågor eller teman gör att intervjuaren kan återknyta till dessa under intervjun så att samtalet underlättas samtidigt som frågorna blir förtydligade.

Stukát (2005) menar att intervjuaren kan använda sig av en checklista med en uppsättning teman eller ämnen. Ett antal huvudfrågor och följdfrågor bör ställas lika till alla och sedan följs svaren upp på ett individuellt sätt. Genom följdfrågor får man svaren mer utvecklade och fördjupade. Man kan exempelvis ställa följdfrågor av typen: Vad menar du med det? Kan du berätta mer? Halvstrukturerade intervjuer har dock begränsningar och dessa kan bero på intervjuarens förmåga och färdigheter. De kan också bero på svårigheter att göra jämförelser mellan de intervjuades svar på de olika frågorna.

De huvudfrågor vi använde oss av var följande:

1. Hur många år har du jobbat inom förskolan?
2. Hur många barn har du per grupp?
3. Hur lär sig barn språk?
4. Hur utvecklar du barns språk?
5. Hur kan du stödja och stimulera barnets språkinläring?
6. Hur gör man i förskolan med barn som lär ett andra språk eller är flerspråkiga?
7. Finns det något som är speciellt med barnen som har annat modersmål än svenska?
8. Är det något som är speciellt i samarbetet med föräldrarna?

De två första frågorna i vår intervjuguide har avsikten att göra en enkel början på intervjun. De är till för att den intervjuade och intervjuaren ska kunna börja samtalet på ett enkelt sätt och att intervjupersonen ska känna sig bekväm. Därefter övergick vi till frågorna som krävde lite utförligare svar.

4.2 Urval

Mot bakgrund av vårt syfte så tog vi kontakt med fyra förskolor för att fråga pedagogerna om vi fick intervjua dem. Vi ringde först för att göra upp tid och plats för intervjun. Vi valde att enbart intervjua pedagogerna på förskolan. Urvalet av förskolor kom sig av att vi jobbade där. Vi valde att intervjua två pedagoger på varje förskola det vill säga åtta stycken. Vi valde fyra olika förskolor. Två av de tillfrågade föll bort och då tillfrågades två andra pedagoger på samma avdelning. Orsaken till bortfallet var att en pedagog var bortrest och en avböjde på grund av att hon var sjuk.

4.3 Genomförande

Innan vi började med våra intervjuer inledde vi undersökningen med att göra en pilotintervju. Patel och Davidsson (2003) anser att en kvalitativ intervjustudie med fördel kan påbörjas med en pilotintervju. Vi testade våra frågor med varsin pedagog som sedan inte skulle delta i studien. I pilotintervjuerna märkte vi att de frågor vi hade formulerat fungerade ganska väl. Men vi gjorde några förändringar i intervjufrågorna och dessa förändringar handlade om att placera frågorna i en annan ordningsföljd. Vi började med frågan om hur länge pedagogen jobbat inom förskolan. Därefter tog vi bort den 9:e frågan "Vilka är fördelarna och nackdelarna med svenska som andraspråk" då vi inte tyckte att den var relevant, eftersom undervisning i svenska som andra språk inte förekom på de förskolor där pedagogerna arbetade.

Vi är två stycken som har genomfört denna undersökning, och därför valde vi att intervjua hälften var, det vill säga fyra stycken pedagoger per intervjuare. Innan vi påbörjade intervjuerna informerade vi all personal i förskolan om vår studie.

Vi valde dag, tid och plats som passade pedagogerna, det vill säga intervjupersonerna tillfrågades om var och när de ansåg det lämpligt för intervjun. Intervjuerna utfördes på avskilda platser på deras arbetsplatser. Intervjuerna varade 35 - 50 minuter.

Det första vi gjorde när vi träffade intervjupersonen var att vi berättade om syftet med intervjun. Patel och Davidsson (2003) framhåller också detta och säger att:

Till att börja med måste vi klargöra syftet med intervjun eller enkäten. I den mån det går, kan vi försöka relatera syftet till individens egna mål (s.70).

Det är också viktigt att pedagogerna får vetskap om vad uppgifterna skall användas till. Vi berättade för dem att uppgifterna skulle behandlas konfidentiellt och att den undersökning vi gjorde var en uppgift inom vår utbildning.

Det var intressant att intervjua dessa pedagoger och att informera om vårt syfte. Vi var mycket angelägna om att ge pedagogerna tid att fundera kring frågorna och att ge dem tid att svara. Som vi skrev tidigare så är det mycket viktigt att ställa följdfrågor av typen: Kan du berätta mer? Har jag förstått dig rätt om jag tror att din uppfattning är...? Genom att vi hela tiden såg till att det fanns gott om tid, så hade vi möjlighet att ställa flera följdfrågor till intervjupersonerna och intervjupersonerna fick på så sätt möjlighet att berätta mera om sina uppfattningar och vad de ansåg om språkutveckling. Under intervjun var vi som intervjuare nyfikna och intresserade av vad pedagogerna svarade.

Det är viktigt att visa ett genuint intresse och förståelse för intervjupersonen. Likaså måste vi visa medgivenhet med avseende på intervjupersonens uttryck av känslor och attityder." (Patel & Davidson, 2003, s.71).

Varje intervju avslutade vi med att göra en sammanfattning av pedagogernas svar för att få veta om vi hade förstått vad de menade med sina svar, det vill säga om vi hade uppfattat deras berättelser på "rätt" sätt.

4.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Stukát (2005, s.125) förklarar de forskningsmetodiska begreppen så här:

- Reliabilitet (mätnoggrannhet, tillförlitlighet), dvs. kvaliteten på själva mätinstrumentet respektive
- Validitet (giltighet), dvs. om man mäter det som man avser att mäta samt
- Generaliserbarhet, dvs. för vem/vilka gäller resultaten

Validiteten visar hur bra undersökningsmetoden är för att få svar på det som vi vill få veta, det vill säga om vi genom intervjuerna och de frågor vi ställde har fått svar på de frågor vi formulerat i vårt syfte. På så sätt hoppas vi att även andra kan förstå och kanske se det vi såg i resultatet. Det är ovanligt att tala om generaliserbarhet när det handlar om kvalitativa studier och särskilt när det är ett fåtal personer som intervjuats. Dessa kan inte sägas vara representativa för alla pedagoger som verkar inom förskolans verksamhetsområde. Men detta är heller inte vårt syfte, eftersom vi enbart syftar till att undersöka hur några pedagoger resonerar om två- eller flerspråkighet. Vi har med andra ord inte någon som helst avsikt att mot bakgrund av våra resultat uttala oss om hur förskolepedagoger i allmänhet tycker utan vårt intresse är enbart riktat mot de informanter vi samtalat med. Vår avsikt var inte att kunna generalisera resultatet utan målet har varit att endast visa just dessa åtta pedagogers uppfattningar om lärande i skolan. Sen är det givetvis en fördel och extra intressant för oss som genomfört denna studie om andra pedagoger som verkar inom förskolan och som kommer i kontakt med flerspråkiga barn/elever kan känna igen sig i texten.

För att intervjuerna skulle få en god reliabilitet har vi tillsammans utarbetat frågorna utifrån syfte och frågeställningar. Stukát (2005) anser att reliabilitet står för kvaliteten på den metod man har använt. Vi gjorde en pilotundersökning för att testa frågorna före intervjun. Vi tog också bort en fråga som vi inte ansåg vara relevant. Vi har försökt att beskriva vad vi gjort och hur vi gått tillväga för att vår undersökning skall kunna upprepas åtminstone i viss mån även om en intervjustudie kanske aldrig kan göras på exakt samma sätt. Reliabiliteten kan även sägas handla om hantverksskicklighet, det vill säga hur pass goda intervjuare vi varit när vi samtalat med pedagogerna. I detta sammanhang har vi i den utsträckning det varit möjligt tillfrågat informanterna om de har något att tillägga och även frågat om de ansett något i frågorna varit oklart. Detta menar vi gynnar reliabilitet.

5. Resultat

Resultatet presenteras med utgångspunkt i frågeställningarna. Under rubriken *Vilken syn på barns språkutveckling har pedagogerna?* redovisas svaren på intervjufrågorna 3, 4 och 5, det vill säga; Hur lär sig barn språk? Hur utvecklar du barns språk? Hur kan du stödja och stimulera barnets språkinläring?

Under rubriken *Hur anser pedagogerna att man bäst utvecklar barns flerspråkighet?* Här redovisas svaren på intervjufrågorna 6, 7 och 8, det vill säga; Hur gör man i förskolan med barn som lär ett andra språk eller är flerspråkiga? Finns det något som är speciellt med

barn som har annat modersmål än svenska? Är det något som är speciellt i samarbetet med föräldrarna?

Svaren på intervjufrågorna redovisas i berättande text och med hjälp av representativa citat från pedagogerna. Detta innebär att på de ställen, där flera citat presenteras efter varandra, så tillhör varje enskilt citat en person. De pedagoger som vi intervjuat har arbetat inom förskolan från 2,5 till 33 år. Antalet barn i de barngrupper där pedagogerna arbetar varierar mellan 16 och 22 barn. På förskolan Dirigenten arbetar Eva, Lena, Sara och Kristina. De har arbetat olika länge som förskolpedagoger (30, 29, 2.5 och 8). I Gläntan jobbar Maria, Åsa, Lotta och Ann. Yrket erfarenhet är respektive (10,9, 15 och 33).

5.1 Vilken syn på barns språkutveckling har pedagogerna?

En del av intervju svaren som gavs av pedagogerna är mycket utförliga, medan en del har svarat kortfattat. Flera av pedagogerna funderade länge innan de svarade och de gav oftast mycket utförliga svar. Endast ett fåtal av intervju personerna besvarade frågor med svaret ”jag vet inte”.

Pedagogerna har svarat olika på frågan hur barn lär. Eva svarade att barn lär sig genom att kommunicera med både barn och vuxna.

Barn lär sig av andra barn som har kommit längre i sin språkutveckling och av oss vuxna. I kontakt med barn är det därför viktigt att benämna olika företeelser i barnets omgivning och samtala mycket med barnet.

Lena anser att i olika vardagssituationer som rim, ramsor och genom olika rörelser lär sig barnen språket. Kristina framhåller betydelsen av interaktion, dvs. att prata med varandra:

Att ge barnet respons i kommunikationen som visar att språket har en funktion.

Språket är viktigt inte bara när man talar, enligt pedagogerna, utan det är även av betydelse för att kunna observera och reflektera över det. Språket ska präglade verksamheten i förskolan och man hjälper barnet att utvecklas genom att berätta och förklara i lugn och ro.

Pedagogerna menar också att kommunikation är en viktig ingrediens när barnen ska lära sig de sociala reglerna i umgänget med andra barn och vuxna. Genom att kommunicera med barnen ger man dem möjlighet att experimentera med orden och språket.

Miljön har stor betydelse för att barn skall känna sig trygga, för att på så sätt underlätta och bidra till kommunikation.

Att skapa en trygg och positiv miljö som gör det möjligt för barnet att efter sin egen förmåga vilja kommunicera med både barn och vuxna i olika situationer. (Sara)

Genom att vistas i en stimulerande miljö tillsammans med andra barn samt vuxna som ser och bekräftar dem. (Åsa)

Barn behöver höra språket, skoja och experimentera med språket på olika sätt. De behöver också känna att de är tagna på allvar i sina försök till kommunikation och språkande. (Ann)

Barn lär sig språk genom att härma efter, umgås med vuxna som pratar med dem och att leka bredvid eller med andra barn. (Lotta)

Pedagogerna menar att det är viktigt med uppmuntran och att man visar intresse för barnets språkutveckling, som en av pedagogerna uttalade sig

Uppmuntra barnet att tala, fånga upp, lyssna och vara intresserad av barnets frågor, ge svar och bekräftelse. (Maria)

Flera av pedagogerna menade att barn utvecklar sitt språk i all daglig verksamhet, exempelvis när man klär på sig och när man äter. Detta menar pedagogerna är en kontinuerligt pågående kommunikation.

Att samtala mycket med barnet, sätta ord på det vi gör i vardagen t.ex. vid påklädning och i matsituationen. (Sara)

Genom att vuxna samtalar med barnen och benämner olika föremål i vardagssituationer eller i matsituationen. (Kristina)

Jag kan hjälpa barnen genom att t.ex. prata, läsa, rimma och sjunga mycket med dem. Jag hjälper barnet att lära sig ord genom att benämna t.ex. kroppsdelar och klädesplagg. (Åsa)

Vi utvecklar barns språk genom att prata med dem och genom att använda olika språkmaterial. (Lotta)

Pedagogerna är rörande överens om att mycket språklig stimulans i vardagen tillsammans med andra barn och vuxna, genom lek och sagoläsning är utvecklande för alla barns språkutveckling:

Barn lär sig genom lek och genom att de får att prova och utforska. Genom att vuxna benämner ord och bekräftar barnen positivt. (Maria)

Genom att leka i små och stora grupper ute och inne, göra utflykter, ha roligt tillsammans. (Eva)

Barn lär sig genom sagoläsning och, samtal kring bilder vilket utvecklar barns språk. Att låta barnen återberätta sagor är ett sätt för barnen att själva få använda språket. (Ann)

Det är viktigt att bekräfta barnet i svenska språket och att lyfta fram barnets självkänsla och möjligheter. Pedagogerna menar att de har en viktig roll i att stödja och stimulera barnets språkinläring genom att ha ett nära och bekräftande förhållningssätt och göra det lustfyllt för barnen att lära sig.

Nedanstående citat är exempel på hur pedagogerna uttrycker sig kring det de anser är stimulerande och lustfyllt.

Genom att upprepa ord, lyssna på band och att ha bilder med text. (Sara)

Det finns olika metoder som kan vara bra för språkinläring. Bilder och konkreta material som t.ex. sagopåsar och sångpåsar är ett bra medel. Att använda tecken som stöd är en annan metod. (Åsa)

Att skoja och säga medvetna fel är alltid populärt och det ger barnet en möjlighet

att befästa språket och att få kunskaper bekräftande. (Kristina)

Övningar, rörelse, sång är bra inläring. Jobbar en liten del med språkresan som är ett pedagogiskt material för att stimulera barns första och andras språkutveckling. (Lena)

Pedagogerna berättar att de försöker hjälpa barnet genom att stimulera barnets språk och alla sinnen hela tiden. De menar också att man måste uppmärksamma barns behov genom att strukturera, planera och anpassa.

Pedagogernas förhållningssätt och deras uppfattningar kring kommunikation, planering och anpassning av verksamheten menar de är en tillgång för alla barn, och inte bara för barn med annat modersmål än svenska.

Sammanfattning

Pedagogerna arbetar på samma sätt med alla barn i förskolan och de anser att det viktigaste är att barnen känner sig trygga. De menar att genom att barnet stimuleras till att kommunicera med vuxna och andra barn kan språket utvecklas. Pedagogerna menar också det är viktigt att uppmärksamma och bejaka alla barn i gruppen och uppmuntra dem i leken.

Genom att barnen, delas upp i små grupper menar pedagogerna att barn vågar prata och återberätta. I förskolan använder de mycket pedagogiska aktiviteter och språk övningar t.ex. lek, rim, ramsor, sångrörelse och bilder. Barn lär sig när de klär på sig eller äter.

Barn utvecklar sitt språk, när de känner sig trygg i sin vardag och med omgivning. Pedagogerna använder sig många arbetsmetoder för alla barn i förskolan för att väcka barnets intresse t.ex. böcker, sångrörelse, lek, bilder och återberätta sagor.

5.2 Hur anser pedagogerna att man bäst utvecklar barns flerspråkighet?

Genom våra intervjuer med pedagogerna upptäckte vi att de använder mycket olika slags material i arbetet med barnen. Detta gäller alla barn, vare sig de är en- eller flerspråkiga. Pedagogerna anser också att det är viktigt att de använder ett distinkt språk, att de svarar och bejakar barnets språk och kopplar ihop det med svenskan.

Det är på samma sätt för de barnen som för alla andra barn. Jag pratar med barnet som jag vet inte förstår, som om det faktiskt förstår vad jag säger. Jag försöker dessutom vara extra tydlig på det viktiga i min kommunikation genom att t.ex. använda mig av tecken och kroppsspråk. (Kristina)

Det är spännande med andra kulturer i förskolan. Man arbetar på samma sätt som med

de svensktalande barnen men det är ännu viktigare att använda sig av bilder och konkreta material och att ha nära och bekräftande förhållningssätt. (Maria)

De flesta av pedagogerna har pratat om modersmålsstöd i förskolan. De menar att det är deras ansvar att ta hand om utvecklingen av barnens ursprungliga språk och svenskan samtidigt. Ett viktigt stöd i förskolan är modersmålet och det menar pedagogerna bör prägla hela verksamheten och det således ska få ta stor plats.

Kristinas syn på modersmålsstöd i förskolan stämmer väl överens med de andra pedagogernas synpunkter.

Vi arbetar med barnen lika vare sig de är en eller flerspråkiga förutom att vi har hemspråksundervisning som är mycket viktigt för de här barnen. Vi tror att det är bra.

Sara menar att man kan hjälpa barnet genom att erbjuda modersmålslärare för att utveckla barnets språk. Pedagogerna menar att trots att modersmålsundervisning inte är obligatoriskt i förskolan så är den ytterst viktig.

Barn i förskolan har ju också möjlighet att få tillgång till modersmålsträning vilket jag tror är jättebra. (Åsa)

Det finns några problem, som pedagogerna framhåller, när det gäller barn som har ett annat modersmål än svenska och det är just det att svårigheterna med språket ibland kan leda till konflikter med andra barn. När barnen inte förstår varandra, så leder det till missförstånd. Pedagogerna menar dock att de kan hjälpa till med detta på många olika sätt. Det största hindret i förskolan, menar pedagogerna, kan vara när barnet inte förstår språket och på så sätt inte riktigt vet hur det ska bete sig i en grupp med barn från en annan kultur. Med hjälp av pedagogerna går detta hinder att överbrygga med bra resultat. Nedanstående citat är några exempel på hur pedagogerna uttrycker sig med avseende på dessa missförstånd.

Det är alltid viktigt att ha en nära och positiv kontakt med föräldrarna. När man samarbetar med föräldrar med annat modersmål än svenska kan man vid behov använda tolk. (Ann)

En svårighet som en del tvåspråkiga barn har är att svenska språket blir försenat, vilket är naturligt eftersom barnet ska lära sig två språk. (Lotta)

Barnen behöver extra stöttning i leken, speciellt i fantasi och rollek. Om barnen hamnar i konflikt kan det vara svårt att finna en bra lösning när inte språket räcker till. (Sara)

En del av barnen har svårt att uttrycka sig, det kan ibland bli så att barnen lättare hamnar i konflikt. (Lenna)

Det som är speciellt tror jag är att barnen kan vara senare i sin språkutveckling. (Åsa)

Det är många barn som inte kan svenska när de börjar i förskolan. De kan då känna sig otrygga och pedagogerna menar att de själva behöver redskap för att kunna bemöta barnen på rätt sätt och för att kunna skapa trygghet i barnets omgivning. Här har

modersmålsundervisningen stor betydelse och föräldrarnas roll är även den mycket viktig för att hjälpa och stötta barnen. I samband med detta menar pedagogerna att de måste vara extra tydliga när man exempelvis ger instruktioner och använder visuellt material i förskoleverksamheten.

Samarbetet med föräldrarna är viktigt för alla barns språkutveckling och i det gemensamma arbetet med barnens språkutveckling. Pedagogerna och föräldrarna har både ansvar för att skapa trygghet och självkänsla hos barnet. Pedagogerna menar att en god kontakt mellan dem och barnens föräldrar är en förutsättning för att det ska kunna skapas ett förtroendefullt samarbete dem emellan.

Genom en bra föräldrar kontakt skapar vi grunden för en god integration. (Lotta)

Det är jätteviktigt att ha bra relation till föräldrarna. De har samma behov av att känna tillit, eftersom de lämnar det viktigaste de har till mig på förskolan. (Maria)

Det är alltid viktigt att ha en nära och positiv kontakt med föräldrarna. När man samarbetar med föräldrar med annat modersmål än svenska kan man vid behov använda tolk. Föräldrarna ska känna sig välkomna och delaktiga i barnens vardag på förskolan. (Ann)

T.ex. kan man säga att de ska träna vissa grejer hemma med språk på svenska och vi försöker lära oss barnens modersmål. Det är det som är bra med en tolk eller en översättare så att barnen och vi fröknar kan kommunicera med varandra om de blir lite jobbigt och att föräldrarna kan känna sig trygga hos oss. (Kristina)

Förskolan kan vara föräldrarnas mest återkommande kontakt med svenska samhället och man kanske vill ha mer tid till samtal och hjälp än det vi kan ge. (Eva)

Pedagogerna säger att det är positivt och intressant att få kunskap om andras kulturer och träffa människor från olika länder och att det är mycket givande för alla inblandade. Men det kan finnas svårigheter i hur man bemöter människor med olika ursprung. Därför är det betydelsefullt att relationerna mellan pedagoger och föräldrar blir så goda som möjligt så att man kan överbrygga eventuella kulturkrockar.

Att ha tillgång till sin egen och den svenska kulturen och språket är det som pedagogerna anser utgör en tillgång och stora möjligheter för barn som kommer från en annan kultur. Pedagogerna anser att det är berikande för personligheten.

Sammanfattning

Många pedagoger anser att träning av språket sker i vardagsrutiner som utvecklar barns språk. När pedagogerna använder ett tydligt språk och enkla ord som hjälper barnet att känna sig tryggt och förstod.

Alla pedagoger i vår undersökning säger att modersmålsstöd spelar en stor roll för barnet som har annat språk än svenska för att de ska kunna behålla sitt ursprungsspråk. Det kan ibland uppstå svårigheter med flerspråkiga barn som inte förstår när pedagogerna pratar med dem. I

det underlättar modersmålsstödet för pedagogerna att få barnet att förstå och hjälper barnet att utveckla språket i nära samarbete med föräldrarna.

Pedagogerna kan med andra ord se både hinder och möjligheter i förskolan för barn av utländsk härkomst. Det de anser vara det främsta problemet är språket, dvs. innan barnet har lärt sig behärska det svenska språket, men samtidigt betonar de vikten av att alla barn tillsammans bidrar till varandras språkutveckling, dvs. barn lär av varandra. Pedagogerna nämner också att med kunskap och erfarenhet så underlättas arbetet med barns språkutveckling.

6. Diskussion

Genom litteraturläsning och intervjuer med pedagogerna kan vi notera att alla pedagoger menar att det är mycket viktigt att alla människor har ett bra språk, både för att göra sig förstådd i omvärlden och för sin identitet.

Ellenby (1999) hävdar att leken har stor betydelse för att barnet skall utveckla sitt språk p.g.a. att barnet kommunicerar genom leken. I leken uttrycker de sig, tänker och skaffar erfarenheter. Pedagogerna i vår studie menar att kommunikation hjälper barn att utveckla språket. Arnqvist (1993) säger att språket hjälper barnet att kommunicera med andra barn eller vuxna för att uttrycka sina känslor. På samma sätt uttrycker pedagogerna att barns kontakt är så viktiga.

Ladberg (2003) säger att genom att umgås i små grupper hjälper man barnet att utveckla sin lek och sitt språk. I små grupper får barnet stora möjligheter att kommunicera och får också möjligheter att utveckla sitt språk. Detta påtalas och betonas även av pedagogerna i förskolan, nämligen att i små grupper finns stora möjligheter att barnen känner sig tryggare. Om barnet känner sig otryggt i gruppen och är blygt och hämmat vågar det inte ta för sig och hindra därför från bra utveckling. Trygghet i förskolegruppen är något som pedagogerna anser är mycket viktigt, men detta gäller alla barn, oavsett om de är invandrarbarn eller ej.

Ladberg (2003) menar dessutom att bästa sättet för språkinläring är sagor och berättelser. Barn lär sig, när de lyssnar på sagor och berättelser. När pedagogerna arbetar med sagor, måste de låta barnen återberätta sagan. De pedagoger som medverkat i denna studie framhåller hur viktigt det är med sagor för att lyfta fram språket. Hon hävdar också att rim och ramsor utvecklar barns språk. De hjälper barn att komma ihåg och känna igen ord, språkljud och språkiga sammanhang. Även detta är av stor betydelse för pedagogerna i intervjuerna och de påpekar att rim och ramsor är ett bra steg och bra hjälpmedel för utveckling av språket.

Pedagogerna nämner att språket underlättar tillhörighet och samhörighet och man kan förstå och bli förstådd. På grund av detta har förskolan ett stort uppdrag, nämligen att lära barnen ett bra språk. Detta gäller för alla barn, de som har svenska som modersmål liksom barn med invandrarbakgrund. Pedagogerna menar att det som är viktigt för invandrarbarn i förskolan även är viktigt för alla barn, så det är inget som är speciellt när det gäller barn med annat modersmål än svenska.

Det viktiga är att utgå från att alla barn är olika och att vara medveten om, att alla inte förstår och kan precis samma saker. Numera är Sverige ett mångkulturellt land med många olika kulturer som blir integrerade med den traditionella svenska kulturen. Det är således viktigt för "svenska" barn att umgås och prata med dem som har ett annat modersmål än svenska. Vi kan alla lära av varandra. Det är vad interkulturell undervisning handlar om att den sker i grupper med elever som har olika bakgrund, språk och allehanda förutsättningar.

Pedagogerna anser att man måste väcka nyfikenhet och visa intresse för andras kulturer och försöka lära sig barnets språk. I detta lärande har "svenska" barn stor betydelse, dels för att de kan se och höra att det finns andra sätt att tala på och samtidigt kan de bidra med att vara behjälpliga i det "svenska" och inom det språkliga området. Det är detta som avses med att inta ett interkulturellt perspektiv, dvs. att vi alla har något att bidra med, när det gäller det gemensamma. Pedagogerna i vår studie tar som vi nämnt tidigare dock inte upp att barn hjälper barn.

I läroplanen beskrivs vikten av att ha ett bra språk. Det är mycket svårt att lära sig ett nytt språk och bygga upp ett nytt liv från början. Dessutom brottas man med känslorna att lämna allt och flytta till ett okänt land med ett nytt språk. Ibland kan man inte kommunicera med det nya samhället. Att kunna tala två språk eller flera språk är en stor tillgång både för individen och samhället. Man kan arbeta och resa i olika länder eftersom man kan prata olika språk. Pedagogerna är viktiga personer som måste ha kunskap och kompetens att välja material och utveckla språket hos barn. Det är viktigt för "svenska barn" att få höra andra språk i förskolan. Det bidrar till att vi kan möta andra kulturer på ett bättre sätt i framtiden, dvs. att få umgås med dem som kommer från andra länder är bra! Det är detta som avses när man uttrycker att mångfald berikar. Alldeles speciellt för de yngre, för det är de som är framtiden.

Pedagogerna som vi intervjuade arbetar med att utveckla barnens språk på bästa tänkbara sätt. De använder olika metoder och hjälpmedel för att utveckla barnens språk. De vet vilka metoder som passar för varje barn. Det är självklart att det inte finns en metod som passar alla barn, utan att barn är individer när de lär sig. Detta gäller alla barn, det finns "svenska" barn som har svårt för språk/ord på samma sätt som invandrarbarn har svårt för ord. Alla svenska barn kan inte perfekt svenska!

Många barn har upplevelser från ett land i krig med flykt och separationer bakom sig. Det nya hemlandets kultur och tradition kan innebära krockar med den egna familjens kultur och traditioner. Detta gäller även svenska barn, det är inte alla barn/elever som vet hur det går till i förskolan/skolan. Barn från familjer med missbruksproblematik och barn från familjer som är fattiga osv.

Pedagogerna kan jobba på olika sätt för att nå målen: variation t.ex. är en viktig nyckel till framgång. Pedagogernas inställning och utbildning har betydelse för att utveckla barns språk. De använder sig av flera metoder som underlättar två- eller flerspråkiga barns språkutveckling.

Den pedagogiska verksamheten planeras utifrån vad barnen vill och behöver. Barn ska genom förskolans verksamhet få ett väl fungerande språk, oavsett ålder, kön och känna lika värde. Alla barn ska få ett väl fungerande språk i förskoleverksamheten även om de inte har svenska som modersmål och om de kommer från svenska familjer där det finns problem med att prata ett bra språk.

En väl utvecklad verksamhet ger större utsikter och bättre villkor för att lära sig ännu ett språk med framgång. Språkutvecklingen är som mest intensiv i förskoleåldern och då finns de bästa förutsättningarna för att grundlägga en aktiv tvåspråkighet.

Barnen i vår studie verkar, enligt de pedagoger vi intervjuat, ha en god inlärningsmiljö som väcker lust och nyfikenhet att lära och upplevelser av trygghet. För alla barn gäller att tillit till pedagogerna och att känna trygghet för är av stor betydelse att en positiv utveckling och inläring ska kunna ske.

I en säker och harmonisk miljö där barnet känner sig sett och bekräftat, ges barnet möjligheter till en optimal uppväxt och detta menar vi kännetecknar alla goda miljöer, det gäller inte enbart invandrarbarnens tillvaro. Genom forskning och erfarenheter visar det sig också att både inläringen av svenska och barnets kognitiva utveckling underlättas om barnet får tillfälle att använda sig av enkla språkliga begrepp av språket som talas.

Vårt syfte med undersökningen var att undersöka barns utveckling av tvåspråkighet. Vi ville även veta hur pedagogerna ser på modersmålets roll för att utveckla barns språk. För att hjälpa barn i förskolan med annat modersmål än svenska har man även modersmålsundervisning. Undervisningen ska hjälpa barn att utveckla sitt eget språk, lära sig mera om den egna kulturen och underlätta deras utveckling till flerspråkiga människor med mångkulturell identitet. Modersmålslärares är kulturtolk, förebild och kunskapsförmedlare.

Modersmålsutvecklingen innebär att barnens umgänge med de äldre generationerna i familjen underlättas. Det gör det lättare för barnen att uttrycka sina åsikter, tankar och känslor i lärandet av ett nytt språk. Modersmålslärares borde vara mera med i den dagliga verksamheten, så att de inte bara är vid sidan av. Alla barn i gruppen skulle kunna ta del av modersmålslärares kunskap och erfarenhet och inte bara de elever som har just det specifika modersmålet.

Genom vår undersökning har vi velat veta hur pedagogerna uppfattar barns tvåspråkighetsutveckling i en förskoleverksamhet samt ta reda på det som pedagoger anser utgör hinder och möjligheter när det gäller tvåspråkighetsutveckling. I vår undersökning märkte vi att alla pedagogerna använder nästan samma metoder för att nå mål. Pedagogerna använder samma sätt när de arbetar med invandrarbarn som när det handlar om att bemöta ”svenska” barn. De använder bilder och konkreta material som kroppsspråk, flänsmaterial, rim, ramsor och sagor.

Det har även framkommit att kontakterna mellan pedagogerna och föräldrarna behöver utvecklas och man behöver även upplysa föräldrarna om vikten av samarbete för att underlätta barnens språkutveckling. Pedagogerna anser att samverkan med föräldrar i en nära och positiv kontakt är ett viktigt redskap för att lära känna barnen. Genom kontakten får pedagogerna mycket kunskap om barnets bakgrund och detta anser de hjälper till att förstå barns reaktion på nuvarande situation. Pedagogerna menar att det är viktigt att visa intresse för föräldrarnas språk. Men allt detta gäller alla föräldrar oavsett om det är invandrare eller ej. Det viktiga är, menar pedagogerna, att visa intresse och nyfikenhet för vad föräldrarna funderar kring och att ha ett ”öppet sinne”.

Med våra studier har vi kommit fram till att det viktigaste i arbetet med tvåspråkiga barn är att pedagogerna använder enkla ord och upprepningar för att utveckla språket. På samma sätt

som de gör med andra barn som kan ha svårigheter när det gäller att prata och att göra sig förstådda i gruppen. Pedagogerna menar att man bör vara extra verbal eller pratsam tillsammans med just de barn som är i behov av att utveckla språket. Alla barn har fördel av detta också, för det gäller att utveckla alla barns språk till det optimala.

Enligt våra erfarenheter håller vi med pedagogerna och författarna att lek, rim, ramsor och sagor har stor betydelse för barns språkutveckling. Alla pedagogerna, som vi har intervjuat har samma goda möjligheter att arbeta med språket enligt vår mening och att det är utomordentligt viktigt att alla strävar för att nå målen.

Vi anser att barns trygghet hjälper till att lära sig fortare. Två- eller flerspråkiga barn har större möjligheter att kontakta människor från andra kulturer och det finns fler möjligheter att söka jobb. Dessutom tror vi att föräldrarnas attityd har stor betydelse för tvåspråkiga barn och hur de klarar sin språkutveckling.

6.1 Metod diskussion

Metoden vi valde var kvalitativ då vi genom halvstrukturerade intervjuer fick möjlighet att få mer utförliga svar än genom en enkätundersökning. Genom intervjun kan man också fråga om respondenten förstått frågan och ställa följdfrågor, vilket vi gjorde ofta under intervjuerna.

Att göra pilotintervjuer innan intervjuerna påbörjades ”på riktigt” var betydelsefullt. Vi kunde efter pilotintervjun stryka en del av de frågor som vi från början hade med i intervjuguiden.

En svårighet när det gäller att göra intervjuerna i förskolan var att pedagogerna hade ont om tid, det vill säga de var upptagna hela dagen med bara kortare raster. Ibland medförde detta att vi tyckte att vi inte hann med att ställa vissa följdfrågor. Pedagogerna var mycket intresserade av att medverka i undersökningen och därför hade de mycket att berätta. Men eftersom tiden var knapp blev det svårt för dem ibland att komma ihåg vad de ville berätta om. De kände sig troligtvis stressade, och ofta mer stressade under de intervjuer vi gjorde under eftermiddagarna.

Det faktum att vi själva har invandrat till Sverige från ett annat land och läst svenska som andra språk gör att vi kanske är extra intresserade av ämnet tvåspråkighet. Hur denna omständighet eventuellt kan ha påverkat pedagogernas svar på våra frågor, det kan vi inte veta. Vi hoppas att vi fått så uppriktiga svar som möjligt från pedagogerna och att inte vår kulturella bakgrund har påverkat undersökningen.

7. Förslag till fortsatt forskning

Mot bakgrund av vår studie och under arbetet med denna text har många nya frågor väckts. Det skulle vara mycket intressant och spännande att även intervjua barn och föräldrar med annat modersmål än svenska, inte bara pedagoger för att få reda på hur de upplever sin språksituation. Dessutom vore det intressant att undersöka hur svenska barn och föräldrar upplever en mångkulturell förskolegrupp. Upplevs det som problematiskt eller enbart berikande för alla parter? Det vore spännande att få svar på.

Vi vill avsluta vår uppsats med ett gammalt talesätt som säger att
”Språket är en nyckel för lärande som öppnar alla dörrar”.

LITTERATUR

- Arnberg, L. (2004). *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Arnberg, L. (1988). *Så blir barn tvåspråkiga*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Bakar, C. (1996). *Barns väg till tvåspråkighet*. Uppsala: Förlaget Påfågeln.
- Ellneby, Y. (1998). *Språkresan En väg till ett andra språk*. Stockholm: Psykologiförlaget.
- Harding, E & Riley, P. (1993). *Den tvåspråkiga familjen*. Uppsala: Påfågeln cop.
- Heyman, A-G. (1981). *Invanda kulturer och invandra kulturer*. Lund: Liber läromedel. ISBN 91- 40-30539-2
- Hyltenstam, K & Lindberg, I. (2004). *Svenska som andraspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, G. (2000). *Tala många språk*. Stockholm: Carlsson.
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber.
- Løken, A & Melkeraaen, Å. (1996). *Fånga språket: När svenska är barnens andra språk*. Hässelby: Runa.
- Naucmér, K, Welin, R & Ögren, M. (1988). *Kultur och språkmöten*. Om tvåspråkigt arbetssätt i förskola. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för förskolan - Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.